

NIESŁUSZNY (223) *ai*

niesłuszny (221), **niesłuszen** (2).

W pisowni łącznej (185), *w rozłącznej* (38); -łzn-, -łfn-, -łchn- (220), -sn-, łn- (3).

e jasne.

comp niesłuszni(e)jszy (2).

sg m N niesłuszny (13). ◇ *G* niesłuszn(e)go (5). ◇ *A* niesłuszny (4), niesłusznego (1). ◇ *I* niesłusznym (5). ◇ *L* niesłusznym (3). ◇ *f N* niesłuszną (33), niesłuszn(a) (2). ◇ *G* niesłuszn(e)j (9). ◇ *D* niesłuszn(e)j (1). ◇ *A* niesłuszną (19). ◇ *I* niesłuszną (7). ◇ *L* niesłuszn(e)j (1). ◇ *n N* niesłuszné (17), niesłuszo (2); -é (3), (e) (14). ~ (*attrib*) -é (7); ~ (*praed*) -é (10), -o (2); -o *BielKron*; -o : -é *WujNT* (1:1). ◇ *G* niesłusznego, niesłuszniejszego (25); -égo (1), -(e)go (24). ◇ *A* niesłuszn(e) (9). ◇ *I* niesłusznym (3) *GroicPorz*, *CzechEp* (2), niesłuszn(e)m (2) *BibRadz*, *ModrzBaz*. ◇ *L* niesłusznym (3). ◇ *pl N subst* niesłuszné (14); -é (4), -(e) (10). ◇ *G* niesłusznych (14). ◇ *D* niesłuszn(e)m (1). ◇ *A m pers* niesłuszn(e) (1). *subst* niesłuszné (23); -é (3), -(e) (20). ◇ *I m* niesłusznymi (1). *f* niesłuszn(e)mi (2). ◇ *L* niesłusznych (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVIII w. s.v. słuszny*.

Nie taki, jak być powinien, nie taki, jak należy (223) :

a. *Pod względem moralnym, społecznym, prawnym: Nieodpowiedni, niewłaściwy; niezgodny z prawem, ze zwyczajem, z przyjętą normą obyczajową; illicitus HistAl, Modrz, JanStat; illegitimus Mącz, Modrz; indignus Modrz, Cn; diffornnis BartBydg; inaequalis, non planus Calep; inconveniens JanStat; flagitiosus, illex Cn* (184) : gdy położono ołobno Iozefowi a ołobno bracyey y onym ludzyom z Eiptu też ołobno/ bowyem nye flužno było ludzyom z Eiptu ielć zżydy/ y nye flułńne to vnieh były gody *HistJóz Dv; BartBydg* 42; *BierRozm* 18; *LibLeg* 11/76v; iz ktoby bez prava a bez Przivilieyv nieflrvłńne na rzekach hamowanie przeciwko volnołcziąm poddanych nalfych sliachti Korony Polskiej vczyniel zeby zato karanie czirpial. *ComCrac* 13; *De inordinatis citalionibus włtatuczie*, to ielć o nieflusnych pozviech. (*marg*) In antiquis fo. LXXXVIII Ti de Falsariis citationum. (-) *ComCrac* 18v; *RejJóz* 05v; Winy nieflufzne bierze/ dr ze/ łupi / dręczy vbogie ludźi/ nieznaiąc Práva/ ani żadnego Porządku Sądowego/ y nie wiedząc iáką winą kogo á o co kárác/ iáko Spráwiedliwołć od nieflpráwiedliwołci rozeznác. *GroicPorz* B4; *UstPraw* F2v; Luter piłal do Leoná Papieźa [...] Profłzác też/ áby iefliby co o nim nieflufznego powiedáli/ áby im wiáry nie dawał *BielKron* 193; Consentaneum et dissentaneum contraria. Consentaneum est, ut [...] Godźy fie ábyłmy [...] Dissentaneum, Rózny/ niezgodny/ niesłufzny. *Mącz* 383c; *RejAp* 41; *GórnDworz* Cc4v; *HistRzym* 4; *RejPos* 213v; *RejZwierc* 12v; *MycPrz* I A4v; Z tąđ rołćie miernołć/ ktora nas od niesłufznych rołkołzy odzywa *ModrzBaz* 8, 44v, 72; iz chcąc nápráwić [...] rzáđ rozwaonego do^{mv} Boźego/ vćieka fie do łrózdkow nieflufznych/ ani od Chriłtułá Páná/ y Apołtołow iego záleconych. *NiemObr* 8, 11, 14; *GórnRozm* M2v; *ActReg* 46; *Calep* 538a, 782b; Bo což moźe być nieflufznieyłzego/ iáko dobrym vmyłłem rádźacemu fie złá rádę dáć *Phil* H3, N2 *marg*; *GórnTroas* 59; Iefli dla włydu/ boiáźni/ ábo inłznych nieflufznych przyczyn/ zwykłe naboźełńtwo [...] ábo co dobrego opułzcza. *LatHar* 134, 117; *WujNT* 60, 151 *marg*, Yyyyy2; NA przypowiáłtowym roku nie fluzą Exceptię, okromia žeby przewód práwá był nieflufzny. *SarnStat* 544, 404, 768, 861, 897, 1162; Práktyká nieflufzna záhámowánia Iurifdiciey duchownej [...] iáko R.

P. szkodliwa. *PowodPr* 24 marg; Trzeci występek iest *Peculatus* [...] gdy dobrá R. P. sobie kto/ bądź kradzieżą/ bądź iákim inżym nieślufznym (po)sobem przywłażcza. *PowodPr* 76, 42.

niesłuszny ku czemu (2): że cie tu Pan Kryštus rofkázaniem swoim/ do rzeczy niepodobnych/ áni ku wierzeniu nieślufznych/ nie przypáda. *RejPos* 88; á inżych rośprożzonych (rzecz haniebná y nieślufzná ku wypowiedzeniu) lámifż Połowcowie zdrayey [...] towarzyszow wminy y pomocnikow swoich [...] zábijáli *StryjKron* 260.

W połączeniach szeregowych (6): *GliczKsiąż* 12v; [prokuratorów, którzy] nie ślufzná/ nie zárobioná/ á nie zwyczáyńá zaplátę bráli. *GroicPorz* e4v; *Mącz* 190c; *OrzQuin* V3; *RejPos* 53; A przetoż to zeznać musí káždy/ iż odeymowanie drugiey czáłtki Sákramentu/ to iest kielichá/ iest nieślufzne/ nieśpráwiedliwe/ niezbożne. *WujJudConf* 247v.

W przeciwstawieniach: »niesłuszny ... słuszny (3), dobry, poczciwy, prawy a święty« (6): ACżkolwie twarz y czoło łączno fie przemienić może/ á to według wzrúżenia namiętności człowieczy ku dobrej albo też nie ślufzney rzeczy *GlabGad* N3; *HistAl* G3v; *RejWiz* 63; *RejPos* 161; y práwe a święte było to S. Wiktorá rofkázanie/ á nie ślufzne Polikrátá [...] zprzećiwienie *SkarJedn* 125; áby nieślufzné [sumy] znieśioné/ á ślufzné confirmowáné były. *SarnStat* 1203.

W charakterystycznych połączeniach: niesłuszny barzo, tak, wielce.

Fraza: »niesłuszna (jest) rzecz« = *nie należy, nie godzi się; indignum (est), iniquum est, res indigna* *Modrz*; *non fas est Vulg* [w tym: ze zdaniem podmiotowym [w tym: aby (13), iż (1), żeby (1)] (15), cum inf (10)] [szyk zmienny] (25): *LibLeg* 10/123; Zgładz z ziemié tákowego: boć nieślufzna iesth rzecz/ áby był żyw [bo nie godna áby miał żyć *WujBib*]. *Leop Act* 22/22; iż káplánowi ktory świętości rozdawa/ nieślufzna rzecz żonę mieć *BielKron* 232v, 20 130, 156, 212, 301v (9); *OrzQuin* V3; *RejPos* 42; nieślufznaby to rzecz [*minime hoc ferendum esset*]/ áby iednemu człowiekowi ktoryby y nie nieumiał/ y namiętnościami ábo popędliwościami ferdecznem dał się vnośić/ wżytká (spráwá) Rzeczypospolitey miałá być poruczoná. *ModrzBaz* 24v, 26v, 47v, 85 [2 r.], 85v, 90v (10); *StryjKron* 667; *PudlFr* 73.

Wyrażenie: »niesłuszna rzecz« = *illicitum HistAl; iniquum, nefandum Modrz* [szyk 26:25] (51): *GlabGad* N3; *HistAl* G3v; że vczony (luga) ktory z nauki doczyta fie/ co yeft przyftoynego/ á co nye yeft/ nie podeymowały fie nigdy they (szkárádey) poslugi/ áby páná (luchác) w rzeczách nyepoćiwych/ nyeslufnych/ nyezalezáyących/ myał *GliczKsiąż* 12v; *RejWiz* 132; *BielKron* 410; *GórnDworz* Ee3; *RejPos* 72 [3 r.], 161; *RejZwierc* 147; *WujJudConf* 185v; iż gdy go [Jezusa] [...] (ynowie) Zebedeufzowi o rzecz nieślufzná (profil): tedy im nie tylko to zádał/ iż (lami) niewiedzieli ocz (profil): ále też y to k temu przydał/ iż to nie była rzecz iego *CzechRozm* 203v; *ModrzBaz* 29, 100v; *SkarJedn* 186 189; *SkarŻyw* 319; *StryjKron* 260, 782; *CzechEp* 151, 342; *NiemObr* 105; *GórnRozm* F3; áby wżytkié (Céchy) [...] y wżytkié nie ślufzne rzeczy [*omniaque inconvenientia JanStat* 279] które w nich ku (szkodzie) y ku krzywdzie (poddanych) królestwá (ná)szégo (lę) wymysłóné [...] były znieśioné *SarnStat* 297; *CiekPotr* 36. Cf *Fraza*.

Szeregi: »niesłuszny a (i) niepodobny« [szyk 3:2] (5): gdy ná (nie)podobná y ná (nie)ślufzná rzecz (Krolá) wyciągał/ to iest/ wroćić (Mistrzowi) Prufy y (Pomorfká) ziemię *BielKron* 410; *RejPos* 72 [2 r.]; ténże ie [pozw] (wrząd) rozleła/ á nikogo ná (pozwie) nie (szkáluie) (ani) piłze (rzeczy) (nie)ślufznych/ y nie

podobnych. *GórnRozm* F3; że haeretykowie przą fię prawdy tego Sákrámentu: iż fię to niepodobno y nieflufzno widzi cíelefnemu ich rozumkowi. *WujNT* 333.

»niesłuszny albo (i) nieprzystojny« (2): *RejZwierc* 4v; nápomina [cesarz] księżą/ żeby Papieżá fwego od nieflufznych y nieprzyftoynych obyczáíow y poftępkow odwodzili. *CzechEp* 401.

»niesłuszny a niesprawiedliwy« (1): Bo vgodá taką moc ma iáko y dekret/ od ktorego nie áppelluią/ choć by też był nie flufzny á nie ípráwiedliwy. *GroicPorz* ív.

»nikczemny i niesłuszny« (1): iż wftytkié ípráwy y procesfy [...] któręby przeciwko temu [...] Dekrétowi [...] były czynioné/ nikczemné y nie flufzné [cf nikczemné y nieflufzné *JanStat* 827] y żadnéy mocy niemáiącé czyniémy *SarnStat* 1042.

»słuszny i niesłuszny« (2): boy się Bogá/ który pomni y słufzne y niesłufzne rzeczy [*time Deum memorem fandi et nefandi*]/ karze złość/ á nágradza zaplátami dobroć. *ModrzBaz* 29; iedno musí być práwidło ípráwiedliwóści/ ktorym słufzna y niesłufzna rzecz [*aequum et iniquum*] bywa rozładzoná *ModrzBaz* 100v.

»niesłuszny, (ani) zły« [*szyk* 1:1] (2): wftzymawánie ode krwi y od dawionych rzeczy nie było nie flufzne áni złe lámo z siebie *WujNT* 462, 309.

αα. W funkcji rzeczownika (5) :

»niesłuszna« = rzecz niesłuszna (4) :

Fraza: »niesłuszna (jest)« = nie należy, nie godzi się [w tym: ze zdaniem podmiotowym [w tym: aby (1), by (1), żeby (1)] (3), cum inf (1)] (4): Nieflufznać Filozofowi/ O tak lekkich rzeczach wiedzieć/ Ktore może vczeń powiedzieć. *BierEz* Cv; *CzechEp* 86; Nieflufzną ieft/ ábyś ty miał záftąpić moię Mieyfce *ZawJeft* 43, 43.

»niesłuszne« = coś niesłusznego (1) : Bo kto fie wda w nieflufzne/ ízalonym to zową. *RejWiz* 91.

α. *Niezawiniony, niezasłużony, niesprawiedliwy, krzywdzący; iniquus Vulg, Modrz, Calep, JanStat, Cn; iniustus Vulg, Modrz; iniurius Calep, Cn; malus PolAnt, iniuriosus Calep (68)* : Zadnemu złe nie czynić bo gdy kto komu czo nieflufznego czyni íam na fię klátwę kładzie. *BielŻyw* 88, 127; *RejPs* 22, 184v; náíladuyąc drogi Báláámowey z bozorá/ ktory rozmiłował fye zapłaty nyeflufnéy [*mercedem iniquitatis Vulg* 2.*Petr* 2/15; zapłaty niepráwóści *Leop*; zaplátę niepráwiedliwóści *WujNT*]/ ále był karan z fwey nyepráwóści. *KromRozm I* D2v, N4v; *BielKom* C5; *GroicPorz* c3, gg2v marg; *RejWiz* 98v, 136v; *Leop Eccli* 5/1; *BielKron* 232; *KwiatKsiąż* G3; Poddánych nie včílkay podatkiem nieflufznym/ Byś ínadź złe nie ízáfował íwym zbáwieniem dułzny [!] *Prot* D3v; *GórnDworz* P6; Aby ten Narod Zenfki/ záchowály w cnoćie/ Nie był dáley ná świećie/ w nieflufznym kłopoćie. *BielSat* [14]v; *BudBib* 2.*Mach* 14/42; *CzechRozm* 217v; Káždy gwałt niesłufzny/ tak rzeczám iáko ofobam ktorem wyrządzony/ niewiem ieftliby inłzym karániem ípráwiedliwłzym/ niż gárdłem mogł być íkarany. *ModrzBaz* 77v, 89, 124v, 141v; Y porułzony [*Ezaw*] nieflufznym gniewem ná brátá [...] zábić chciał Iákobá *SkarŻyw* 346, 278, 293; *StryjKron* 180; *CzechEp kt*, [1], [3], 6 [2 r.], 8 (11); *ZapKóścier* 1584/[49²]; *BielSjem* 15; *ActReg* 46; *Calep* 538b; *GórnTroas* 66; *LatHar* 117; Lifty ná Clá máią bydz przegładáné, á nieflufzné niech będą íkázoné. *SarnStat* 397, 403, 773, 1196; *WitołLut* A4; Biádá tym ktorzy tworzą práwá nieflufzne [*leges iniquas Vulg Is* 10/1; práwá niepráwiedliwe *Leop*; práwá niezbożné *WujBib*] *PowodPr* 69, 49 marg.

Wyrażenie: »niesłuszna rzecz« = *improbitas* *Modrz* [szyk 5:4] (9): *LubPs* B2; tedy lie káždey rzeczy nieślufzney ftrzedz mařz [*cave ab omni re mala*]. *BibRadz* *Deut* 23/9, *Lev* 19 *arg*, I 343d *marg*; vdáli fię ná wřzytki złořci ktore mogą być wymyřlone ná řwiecie nagorřze/ tho ieřt ná hárdořć/ pijáńřtwo/ niewřtydliwořć/ okrućieńřtwo/ [...] y wiele innych rzeczy nieślufznych/ ktore ich řtanowi duchownemu nie naleźąły. *BielKron* 437v, 394v; *ModrzBaz* 86v; *SkarJedn* 148; *StryjKron* 482.

Szeregi: »niesłuszny a ciężki« (1): Ale ná vbořřze niesłufzne á ciężkie [*iniquam et gravem*] wkłáda niewořftwo/ y vćiřnienie nieznořne. *ModrzBaz* 141.

»niegodny i niesłuszny« (1): zá niegodną y nieślufzną rzecz poczytáiąc/ *Skirgáyłowi* nikczemnemu y łobie w dzielnořci nierownemu podlegáć *StryjKron* 482.

»niesłuszny, niepoboźny« (1): prokuratorowie in *diffugium iustitiae* wykřęty a potwarzą dla swego poźytku czyniliby dylacyje niesłuszne, niepoboźne ku krzywdzie drugiej stronie *Diar* 93.

»niesłuszny a (i) niesprawiedliwy« (3): tám wnet go [*Andronik Onijasza*] zábił/ niewřthydzác lie áni łobie waźác řprawiedliwořci. Stey przycźny/ nie tylko *Zydowie* [...] zá przykre łobie mieli/ ták nieślufńną á nie řprawiedliwą řmierć ták zacnego męźa [*de nece tanti viri iniusta*]. *Leop 2.Mach* 4/35; iź náźbyt řtan řwoy [*tj. szlachecki*] miłuią [...] co řię okazało w niesłufznem á nieřprawiedliwym ártkule o męźoboyřtwie [*in iniquissima lege homicidaria*]. *ModrzBaz* 24v; *CzechEp* 102.

»niesłuszny i okrutny« (1): á tj fię wtjm nieślufznjm y okrutnjm rozlewániu krwi řług moich pohámowáć niechceřz? *SkarŻyw* 81.

»niesłuszny a straszliwy« (1): Dla niesłufznego á řtráźliwego vćzyńku *Iudařzowego*. *BibRadz* II 59v *marg*.

»szkodliwy a (i) niesłuszny« [szyk 1:1] (2): álbo fię o řwe rzeczy iednáią/ chociaź z řzkodliwemi á niesłufznemi vmowámi [*iniquis conditionibus*] *ModrzBaz* 90v; *SkarJedn* 184.

»niesłuszny i złořciwy« (1): Ieřt to rzecz wielce niesłufzna/ y złořciwa [*Improbitalis est et iniquitatis summae*]/ poćiągáć do práwá onego kogo wieřz być niewinnym *ModrzBaz* 86v.

β. Nieprawy, nieprawowity (1) :

Szereg: »niepewny a niesłuszny« (1): dla nieyákyey řromoty á zelźenya/ zácyerano rodzice one nyepewne á nyeřlufńne/ á ná *Bogi* řkládano. Co był vćzyńił *Pitheus*/ puscił tę był řlawę między łudzie o *Thezeuřy* bękárcie źeby myáł być řynem *Neptunuřowym*. *GliczKsiąź* B5v.

b. Pod względem logicznym, rozumowym: niezgodny z racjami rozumowymi; niezgodny z rzeczywistością, z prawdą, fałszywy; absurdus *Mącz*, *JanStat*; *ineptus* *HistAl*; *irrationabilis*, *irrationalis* *Mącz*; *sine ratione* *Vulg* (28) : Na to gdzie myeny ze po řchpyegierřtwe a nye po kupieczthwe yezdza thakowa obmowá cziny. ze *Mathis* *Rayeczki* wthem ye fáłřchiwe pomowya. I kładzye przicźiná nyeřlufchne^{go} ych pomowyenya o tho thą *LibMal* 1548/144v; iźe nas řtego karzeřz dla dobrej woley ktorámy twoim krewnim vkazáli/ nie řlufzną myřłá ieřtes poruřzon [*ineptae eogitationi tuae moveris*; glvpyey myszy thwoyey porvszasz *HistAl* 1510 186] *HistAl* E6v; (*nagł*) Winá zá fáłeřzne piřánie. (–) Piřarz kthoryby nápiřał nieślufzny *Zapis* álbo *Liřt*/ rękę tráći/ ktorą go nápiřał *GroicPorz* d4v, q3; Piřzą drudzy iźby zárazem przed kořciołem złáczenie vřtáwił/ co ieřt nie řlufzno. *BielKron* 150, 385v; *Ne quid ores abs re, id est nihil absurdum*, Nie źáday nic nieślufznego *Mącz* 1b, 347c; *RejPos* 149v; *CzechRozm* 138, 191, 198v, 260, 266; *SkarJedn* 277; *StryjKron* 497; nie řlufzne rzeczy iedney ku

drugiej przystofowanie. *CzechEp* 163 *marg*, 163, 164, 323; Zkąd my tákowy zwyczaj iáko prawdzie przeciwny/ y rozumiejąc zá nieślufzny wítawiamy *SarnStat* 653.

W charakterystycznych połączeniach: niesłuszny barzo, dosyc, nie do końca.

Wyrażenie: »rzecz niesłuszna« (3): CzechRozm 14; *CzechEp* 6; Wełtfalus zálie ma to zá rzecz bárzo nie przyłtoyną/ y nie ślufzną/ áby łowko *Surfum* ktore mamy nápiáne *in Symbolo*, to iest wzgorę/ ták miáło być wykłádáne *ReszPrz* 86.

Szeregi: »niesłuszny ani naczesny« (1): y będzie wyciągał białągłowę ná ták niepodobne rzeczy/ iż prze on iego nieślufzny/ áni naczęlny [!] vpor/ w ohydę do niey przydzie GórnDworz Cc6.

»niesłuszny i nieprawdziwy« (1): iż iest ten dowod y przyłtofowanie nieślufzne y nieprawdziwe/ łáčno to káždy pozna/ łkoro w zámknienie te⁸⁰ podobieńftwá weyżrzy. CzechEp 168.

»nieprzystojny i niesłuszny« (2): Bo to mieli zá rzecz nie przyłtoyną y nie ślufzną prosić częgo od dárú/ á nie ráczey od tego ktory dar dáie. CzechRozm 14; *ReszPrz* 86.

»niesłuszny i niesprawiedliwy« (1): nieślufzne y niepráwiedliwe przyłtofowanie (marg) Przystofowanie pobożnych christian do złośliwego Achabá. (-) CzechEp 165.

a. W funkcji rzeczownika: »niesłuszna« = niesłuszna rzecz (1) : Bo mi fię nie ślufzną widzi [sine ratione enim mihi videtur]/ połłác więźnia/ á nie oznaymić obwinienia przeciw iemu. WujNT Act 25/27.

*c. Pod względem fizycznym: nieprawidłowy, niezgodny z prawem przyrodzonym, z naturą (11) : Zalię nad przyrodzony obyczay rodzenie. Naprzod czału nieślufzne⁸⁰ FalZioł V 16d; Bywa theż nieślufzne rodzenie tym obyczaiem: iże dziecię vda fie nogami ku wyłzciu z žiwotá FalZioł V 21b, V 16b, d, 17c, 2Od; BibRadz I 68d *marg*; gdy Witołtowi pierwłza Anná żoná [...] vmárłá/ poiął drugą Xiężnę Vliáne Wdowę pierwłzey żony Ciotkę rodzoną/ ktore małżeńftwo iż było nieślufzne/ niechciał im flubu dáć Piotr Biskup Wilenski. StryjKron* 547; *WujNT* 204.

W charakterystycznych połączeniach: niesłuszny(e) czas (2), małżeństwo (3), rodzenie (obyczaj rodzenia) (3), wychodzenie z żywota.

Szeregi: »zakazany a niesłuszny« (1): Incestus, Niecziftość/ Zákazáne á nieślufzne [!] małżeńftwo miedzi krewnémi łobie perfonami Mącz 50b.

»zbytni a niesłuszny« (1): z inych trzech wilgości/ ktoré łye iednák w nas mnożą/ z iedzenia y z pičia miernie y dobrze z mierného: złé zásię z zbytniego á nieślufznego życia SienLek V3.

Synonimy: a. bezprawny, nieodpowiedni, niewłasny; a. bezbożny, krzywdzący, niegruntowy, nieprawy, niesprawiedliwy, niesprawny, złościwy; b. fałszywy, nieprawdziwy; e. nieprzyrodzony.

Cf **ŚLUSZNY**